

סימן כד

פטריה מדממת באשה שיש לה התקן תוך רחמי

שלא בשעת ווסתה. ואם אינה יודעת בוודאות שמכתה מוציאה דם, וגם אין לה ווסת קבוע, אך יש ספק אם הדם מהמקור או מהצדדים – מותרת מכוח ספק ספיקא. (ועי' ערוה"ש, סעי' נ"ה, שכתב שהרמ"א הכריע מדעתו בין הראשונים).

ואע"פ שהט"ז (ס"ק י') והש"ך (ס"ק כ"ב) חלקו על הרמ"א, הרבה פוסקים סוברים כמותו (עי' פת"ש ס"ק כ"ח, דרכ"ת ס"ק ס"ג). וכתבו שהרמ"א סמך בעיקר על הרשב"א; אלא שחלק עליו בנקודה אחת: שכן הרשב"א מטהר אפילו בשעת ווסתה. ועל כך הקשו הראשונים: וכי לעולם לא תיטמא?! ולכן הרמ"א לא קיבל את דעתו בנוגע לשעת ווסתה.

והנה בנד"ד, שיש לה התקן שגורם לדימום גם שלא בשעת ווסתה, א"כ זהו ווסתה של אשה זו: שהיא מדממת יותר מאשה רגילה. ואם נתלה את הדימום בפטריה, א"כ לעולם לא תיטמא בגלל ההתקן (אם כי בווסת עצמה היא יודעת להבחין בין דם ווסתה לדם אחר, בגלל הרגשותיה המיוחדות, אך לדימום מההתקן אין הרגשה מיוחדת).

ב. דימום מחמת התקן, האם נחשב לווסת?

מיהו יש לומר שגם אשה זו, שיש לה התקן, לא ראתה דם כל הזמן אלא מדי פעם בפעם, ועכ"פ הרבה פחות מאשר עכשיו, שיש לה פטריה. וא"כ רוב הדימום שלא בשעת ווסתה הוא מהפטריה ולא מההתקן. וא"כ אפשר ללכת אחרי הרוב, אע"פ שייתכן שגם ההתקן עלול לגרום לדימום. אמנם זהו רק לדעת הרשב"א שסובר שהולכים אחר הרוב, דהיינו: שתולים במכתה שהיא מדממת רוב הזמן, ולא בדם המקור, שהוא

ראשי פרקים

שאלה

א. תליה בדם מכה

ב. דימום מחמת התקן, האם נחשב לווסת?

ג. "אין ספק מוציא מידי ודאי"

תשובה

שאלה *

לאשה יש התקן תוך רחמי, שלפעמים הוא עלול לדמם. דימום זה בא מן המקור, ומן הסתם יש לומר שהוא מטמא. עתה מצאו אצלה פטריה מדממת בנרתיק, וכתוצאה מכך אינה יכולה ליטרה. מה דינה?

א. תליה בדם מכה

הפטריה אינה נמצאת במקור, והדימום היוצא ממנה אינו דם נידה אלא דם מכה. ובאשה שיש לה פצע יש שלוש דעות בפוסקים (עי' ב"י סי' קפ"ז ד"ה אבל):

א. **שיטת הרשב"א** (תורת הבית, בית ז' שער ד' דף כ"ג ע"א): האשה טהורה אפילו אם אינה יודעת בוודאות שמכתה מוציאה דם, ואפילו בשעת ווסתה.

ב. **שיטת המרדכי** (מסכת שבועות, הל' נידה סי' תשל"ב): האשה טהורה רק כשהיא יודעת שמכתה מוציאה דם, ורק כשיש לה ווסת קבוע ושלא בשעת ווסתה.

ג. **שיטת הרמ"א** (יר"ד סי' קפ"ז סעי' ה'): אם יודעת שמכתה מוציאה דם – טהורה אפילו אם אין לה ווסת קבוע; ואם אינה יודעת שמכתה מוציאה דם ויש לה ווסת קבוע – טהורה

* כסלו תשנ"ב.

שכחות. אך עדיין יש להביא ראייה מריאה שיש בה מיעוט מצוי של טריפות (עי' שו"ע יו"ד סי' ל"ט סעי' ב'), ומצינו במסכת חולין (מ"ט ע"א):

אינקבה ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא, תלינן או לא תלינן? ...ההלכתא: תלינן.

וכן נפסק להלכה בשו"ע (סי' ל"ו סעי' ה'). ומכאן שתולים להקל בדבר המצוי. וכן נפסק בשו"ע (סי' נ"ה סעי' י"ג), שאם העצם של הרגל נמצאה שבורה, ואינו יודע אם השבירה נעשתה מחיים או לאחר מיתה, ויש במה לתלות – תולין להקל.

וכן יש אולי לדמות זה להא דאיתא בתולין (י"ע א):

איתמר: השוחט בסכין ונמצאת פגומה, אמר רב הונא: אפילו שיבר בה עצמות כל היום – פטולה, חיישינן שמא בעור (הבהמה) נפגמה (רש"י: ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו). * ורב חייסדא אמר: כשרה, שמא בעצם נפגמה... אלא דרב חייסדא מאי טעמא? אמר לך: עצם – ודאי פגם; עור – ספק פגם; הרי ספק ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי...

והילכתא כוותיה דרב חייסדא כששיבר בה עצם.

וכן יש להביא ראייה מדיני תצירה; שכן פסק

בשו"ע (יו"ד סי' קצ"ח סעי' כ"ו):

אם לא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה, ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שנתעסקה בכתמים ובתבשילין, ואחר כך בדקה ומצאה עצם בין שיניה – תלינן לקולא, ואמרין דבתר טבילתה עיילי בה.

וכן פסק לחלן (סי' קצ"ט סעי' י"ב). אולם הש"ך (סי' קצ"ח ס"ק ל"ג) כתב בשם הרוקח (סי' שי"ט) להחמיר. והרוקח הביא ראייה משפחתו של רבי, שטבלה ונמצא לה עצם בין שיניה, שהצריכה רבי טבילה אחרת (קידושין כ"ה ע"א).

ולכאורה ראייתו של הרוקח צ"ע. שהרי שם מדובר במקרה שלא התעסקה אח"כ בתבשילין,

מדמם רק בשעת ווסתה. אך לדעת הראשונים החולקים עליו, ובנקודה זו גם הרמ"א פוסק כמותם, אין תולין במכה בשעת ווסתה; וא"כ אין לתלות במכת הפטריה בשעה שההתקן גורם דימום.

ואעפ"כ נראה לענ"ד שהתקן אינו דומה לווסת. התקן רק עלול לדמם, ואינו מדמם בוודאות. ואע"פ שהוחזקה בכך, אין הכרח שתמיד הוא יגרום לדימום. משא"כ בווסת – "חזקה אורח בזמנו בא", ולכן לא שייך להקל בשעת ווסתה.

ובכלל מסופקני אם דימום הנובע מהתקן יכול לקבוע ווסת. כי יש כאן גורם חיצוני שעלול לגרום לדימום, ולכן צ"ע אם הוא קובע. ולא מצאתי מקור לסברה מחודשת זו. ולא דמי לווסת המקרים או לווסת האונס (שו"ע סי' קפ"ט סעי' י"ז). שהרי כאן ההתקן קבוע בגופה, ואנו רואים שמחמתו היא מדממת יותר מאשר בלעדיו, ובכל זאת לא כל הזמן היא מדממת. וא"כ מוכח שעצם הימצאותו של ההתקן בגופה אינו גורם בהכרח לדימום, אלא שלעתים רחוקות היא מדממת מחמתו; אולם רוב הזמן אינה מדממת. לכן לא דמי לווסת האונס. ומה גם שווסת האונס אינו קובע אלא בהרכבה עם יום מסויים (עי' שו"ע שם), ופה אין לומר כן.

ג. "אין ספק מוציא מידי ודאי"

והנה, מכיון שהפטריה מדממת בוודאות, ואילו המקור, ספק הוא אם מוציא דם – א"כ יש להקל משום שאין ספק מוציא מידי ודאי. ונראה שיש להביא ראייה ממסכת חולין (ט' ע"א), שם נאמר:

כדבעא מיניה ר' אבא מרב הונא: בא זאב ונטל בני מעיים... והחזירן כשהן נקובין, מהו? א"ל: אין חוששין שמא במקום נקב נקב.

ומכאן שהולכים אחר הרוב להקל. אמנם יש לדחות את הראיה, מפני שבני מעיים אינם צריכים בדיקה משום שאין בהם טריפות

* ולכאורה קשה על רב הונא, שלעיל (דף ט' ע"א) תלה בזאב וכאן אינו תולה בעצם! ואולי בבני מעיים אין חשש כלל, מה שאין כן בסכין, שאולי נפגם בעור.

חוצץ, אם בתוך עונה שחפפה טבלה אינה צריכה טבילה אחרת... במה דברים אמורים? כשלא נתעסקה באותו המין אחר הטבילה; אבל אם נתעסקה בו בין טבילה לבדיקה – אינה צריכה טבילה אחרת, שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו.

כלומר, אע"פ שיש ספק שמא החציצה היתה עליה לפני הטבילה, אנו תולים בכך שבאודאי החציצה נוצרה אחרי הטבילה. כי אין ספק מוציא מידי ודאי.

מיהו הש"ך (ס"ק ט"ז) חולק על פסק זה, ומביא בשם הב"ח (ד"ה חפפה ועיינה) שאין תולין להקל אלא כאשר היא אומרת ברי לי שלא היה עלי בשעת טבילה. וכתב הש"ך, שגם לפסק השו"ע המדובר כשחפפה, אלא שהחפיפה היתה בעונה אחת והטבילה בעונה אחרת, ולא היה ביניהן הפסק של עונה שלמה (עי' ט"ז ס"ק י"ב), שאז תולין במצוי יותר. אך כאשר הפרש הזמן בין החפיפה לטבילה היה יותר מעונה אחת, אין תולין במין שעסקה בו אחרי הטבילה. משמע שלא בכל מקום אומרים שאין ספק מוציא מידי ודאי, אלא רק בספק רחוק ובוודאות גמורה. אלא שצ"ע, מאי שנא מריאה שניקבה ע"י הבדוק, הרי בריאה הטריפות מצויות ולכן יש חובה לבדוק?

ונראה לענ"ד שאע"פ שבריאה יש מיעוט המצוי של טריפות, הכוונה היא לסירכות ובעויות וכדו' (ש"ך סי' ל"ט ס"ק ב'); משא"כ בנקבים, שאינם מצויים כלל, ולכן תולין במימוש של הבדוק; אך ספק המצוי אין תולין בבדוק.

תשובה

ולפי זה בנד"ד צריך לברר את המציאות: אם הדימומים מההתקן הם נדירים, ולעומת זאת הדימום מהפטריה הוא תדיר – יש מקום לתלות את הדימום בוודאי, דהיינו בפטריה, ולא בספק, דהיינו בהתקן. אך אם הדימום הנגרם מההתקן הוא תדיר יותר, או שהדימום הבא

ולכן לא היה במה לתלות, ואילו כאן מיירי שנתעסקה בתבשילין ואפשר לתלות בהם. וייתכן שפירש את הגמרא שם שהמדובר כשהתעסקה בדבר החוצץ.

מיהו גם המקילים לא הקלו אלא בדרבנן, מפני שחציצה בבית הסתרים פוסלת לדעתם רק מדרבנן.

ואכן דעת הרמב"ן (קידושין כ"ה ע"א ד"ה נהי) והריטב"א (ד"ה מקום) היא שחציצת בית הסתרים פוסלת מדרבנן (אך המהדיר, בהוצאת מוסד הרב קוק, הע' 250, מעיר מדברי הריטב"א בחולין, דף פ"ג ע"ב ד"ה כרבי, שסובר שחציצה בבית הסתרים פוסלת מדאורייתא. ומביא שהאחרונים אכן נקטו בדעת הריטב"א שהוא מדרבנן על סמך דבריו בקידושין). ועי' רשב"א (ד"ה הא).

ובענינים למשפט (ציון ל"מ) כתב בשם הטור שבית הסתרים אינו צריך לביאת מים. והטור (סי' קצ"ט בסופו) כתב כן בשם הראב"ד (בעלי הנפש, שער הטבילה, דיני חציצה עמ' ע"ז). וכך כתב הב"י (סי' קצ"ח דף פ"ח ד"ה כתב הראב"ד) בשם הראב"ד (שט) שהקלו בשפחתו של רבי משום שבית הסתרים אינו ראוי לביאת מים. וא"כ זוהי שיטת רוב הפוסקים. וכנראה זוהי סברת הרמב"ן והריטב"א בקידושין, שחציצה בבית הסתרים אינה פוסלת מהתורה. ועי' ט"ז (סי' קצ"ב ס"ק כ').

וא"כ בדימום המטמא מדאורייתא לא ניתן לסמוך על סברה זו. אך נראה שאף לדעת הסוברים שחציצה זו פוסלת מן התורה, מצינו שהקלו בדבר שאינו מפורש בתורה (עי' רמב"ם הל' שחיטה פ"ה ה"ג). ולפי זה רק בדרבנן או בדבר שאינו מפורש בתורה הקלו לומר שאין ספק מוציא מידי ודאי ולא בדאורייתא ממש. אולם לעיל הבאנו מריאה שניקבה ע"י זאבים שהקלו גם בדאורייתא. (אמנם בדוחק יש לומר שנקב בריאה אינו אלא הלכה למשה מסיני, וכבר כתבנו לעיל שלדעת הרמב"ם בספק טריפות שהן הלכה למשה מסיני יש להקל. ודוחק לומר כן, שלא מצינו לפוסקים שאמרו סברה זו, ומה גם שרוב הראשונים חולקים על הרמב"ם).

והנה נאמר בשו"ע (סי' קצ"ט סעי' י"א):
חפפה ועיינה וטבלה, ובעלייתה נמצא עליה דבר

סבירות גבוהה יותר לתלות בפטריה, יש לצרף גם ספק זה כסניף להיתר.

ולכן נראה שאם הפטריה עלולה לדמם הרבה, ולעומתה ההתקן אינו עלול לגרום לדימום אלא לעתים רחוקות – יש לומר שאין ספק מוציא מידי ודאי, והאשה טהורה גם כשהיא מדממת. ואינה נטמאת אלא כאשר ברור שהדימום הוא הווסת. והדבר יכול להתברר ע"י כמות הדם או ע"י סימנים ותחושות המלווים את הווסת.

מהפטריה אינו תדיר כל כך – אי אפשר לתלות את הדימום בפטריה.

וכסניף להיתר יש להוסיף שההתקן עצמו הוא ספק. לא ברור שהוא דם נידח. אין הסבר מדויק לפעולתו של ההתקן, ובלשון רופא: זהו ספק גירוד, ספק גירוי. ואם זהו גירוד, הרי דינו כמכה, והוא טהור. אמנם בדרך כלל אנו חוששים לדם הבא מחמת ההתקן, מספק. אך כאן, כאשר יש

סימן כה

כתם בתחבושת הגיינית

דבר המקבל טומאה (שו"ע יו"ד סי' ק"צ סעי' י'), כגון: בגד או כלי.

בתחבושת הדקה אין ג' על ג' טפחים. וצ"ע אם היא מקבלת טומאה. אמנם בצמר ופשתים די בגודל של ג' על ג' אצבעות כדי לקבל טומאה; אך ביתר המינים בעיני ג' על ג' טפחים (רמב"ם הל' כלים פכ"ב ה"א). והשאלה היא: האם "בגד" בנד"ד כולל את יתר המינים או שהוא רק צמר ופשתים.

שאלה זו היא מחלוקת בין תנא דבי ר' ישמעאל לבין ר' שמעון בן אלעזר (שבת כ"ו ע"ב – כ"ז ע"ב). ובהלכות ציצית (או"ח סי' ט' סעי' א') נחלקו בדבר המחבר והרמ"א: לדעת המחבר רק צמר ופשתים הם "בגד" מדאורייתא, וא"כ לדעתו, בגד מחומר אחר, צריך שיהיו בו ג' על ג' טפחים. אך לדברי הרמ"א, שם "בגד" כולל מדאורייתא הן צמר ופשתים והן שאר מינים. וא"כ בכל המינים די בג' אצבעות, ולא בעיני ג' טפחים.

ומצאתי להגר"ע יוסף שליט"א (טהרת הבית סי' ב' סעי' ט', משמרת הטהרה עמ' ת"א), שכתב שגם לדעת הרמ"א אין זה אמור רק בציצית. אך

ראשי פרקים

שאלה

- א. גודל בגד שאינו צמר ופשתן
- ב. דינם של נייר, צמר-גפן ופלסטיק
- ג. דינו של כלי חד-פעמי תשובה

* שאלה

יש תחבושות הגייניות חדשות, תחתונות, שגדלן פחות מג' על ג' טפחים, והן בנויות שלוש שכבות: השכבה הפנימית עשויה מנייר סופג; תחתיה יש ריפוד של צמר גפן; ומבחוץ – שכבה פלסטית אוטמת. מצויים שני סוגים של תחבושות כאלו: האחת היא דקה, והאחרת – עבה, המסוגלת להכיל כמות גדולה של דם. מה דינה של אשה שמצאה כתם על תחבושת כזו?

א. גודל בגד שאינו צמר ופשתן

דין טומאת כתמים אמור רק כשהם נמצאים על

* טבת תש"ן.